

Lam Phương Một đời thăng trầm

Nguyễn Ngọc Ngạn

Như thông lệ hằng năm, cứ vào đầu tháng 12, tôi đi trình diễn một tour bên Úc qua mấy thành phố lớn như Sydney, Melbourne, Brisbane và Perth. Năm ngoái, sau buổi văn nghệ tại Casino Crown, tôi được một vài thương gia mời đi ăn cơm rồi ngỏ ý đề nghị tôi đưa nhạc sĩ Lam Phương sang Úc, mặc dù ai cũng biết ông đang ngồi xe lăn từ 10 năm nay, di chuyển đường xa rất khó khăn. Chỉ vì nhạc Lam Phương quá đặc sắc và đa dạng, nên khán giả bốn phương đều muốn nghe lại và nhất là muốn gặp mặt ông một lần, biết đâu chẳng là lần cuối bởi năm nay ông đã 72. Những người ngồi với tôi hôm ấy đều còn nhớ rất rõ, Lam Phương là nhạc sĩ duy nhất mà Trung tâm Thúy Nga đã thực hiện đến 3 cuốn Paris By Night để giới thiệu sự nghiệp của ông:

- PBN 22 "Bốn Mươi Năm Âm Nhạc Lam Phương"
- PBN 28 "Lam Phương, Dòng Nhạc Tiếp Nối"
- PBN 88 "Đường Về Quê Hương"

Nói chung, ông là người viết nhạc có tầm ảnh hưởng rộng lớn nhất, xét về mức phổ biến trước cũng như sau năm 1975.

Từ Úc về, tôi sang trình diễn tại mấy nước Cộng sản cũ ở vùng Đông Âu như Ba Lan, Cộng Hòa Séc (Tiệp Khắc) và Slovaskia, những nơi chỉ có toàn người miền Bắc. Tại đây, một lần nữa tôi lại ngạc nhiên nghe bầu show và nhiều khán giả đề nghị tôi mời nhạc sĩ Lam Phương qua cho đồng bào gặp gỡ. Ở Praha, tôi hỏi một cô trong ban tổ chức:

- Lam Phương viết nhiều về người lính VNCH, chẳng hạn Bức Tâm Thư, Tình Anh Lính Chiến, Chiều Hành Quân, Biết Đến Bao Giờ v.v... Khán giả ở đây chỉ gồm toàn người miền Bắc, từng là công nhân lao động hợp tác, cán bộ tu nghiệp hoặc du học sinh từ Hà Nội. Tổ chức chương trình nhạc sĩ Lam Phương cho họ coi, cháu nhắm có trở ngại gì không? Bởi đã hát nhạc Lam Phương là phải hát đủ loại, cả nhạc lính lẫn nhạc tình!

Cô gái hân hoan trả lời tôi:

- Không sao đâu chú! Viết nhạc trong thời chiến mà! Âm nhạc tất nhiên phải phản ánh cuộc sống mà tác giả đi qua. Cháu mới vào Việt Nam. Sau cuốn Paris By Night Đường Về Quê Hương, cháu thấy hầu hết các tụ điểm ca nhạc trong nước bây giờ đều hát nhạc Lam Phương.

Sau chuyến lưu diễn Âu Châu, tôi về gọi điện thoại hỏi ý kiến và thuyết phục anh Lam Phương, giục anh chịu khó đi với tôi vài chuyến. Tôi tha thiết bảo:

- Cố gắng đi anh! Khán giả ở đâu cũng mong gặp anh nhất là từ khi nghe tin anh bị tai biến mạch máu não!

Tôi quen anh Lam Phương đã 17 năm, làm việc chung với anh qua 3 cuốn video và nhiều chương trình live shows, tôi biết rõ tính anh rất dè dặt. Anh chỉ sợ di chuyển vất vả mà đến nơi không thành công thì buồn cho cả anh lẫn ban tổ chức. Tôi phải trấn an anh mãi bởi tôi biết rõ cảm tình của khán giả đối với anh. Cuối cùng anh đồng ý trên nguyên tắc: Đầu tháng 12 năm nay, 2010, anh và tôi sẽ bay sang Úc dưới băng hiệu Thúy Nga, rồi nhân tiện sang nước láng giềng Tân Tây Lan (

New Zealand) luôn thể.

Riêng Đông Âu thì anh còn lưỡng lự và các bầu show bên ấy cũng chưa có ngày giờ nhất định bởi việc tổ chức show ở Âu Châu tương đối phức tạp, cần phải phối hợp giữa nhiều quốc gia lân cận.

Trong khi chờ đợi, tôi bàn với Thời Báo mời Lam Phương sang Toronto. Ý định này, anh em Thời Báo và tôi đã có bàn thảo một đôi lần trước đây, nhưng mãi năm nay mới thu xếp được và chỉ có ngày Thứ Bảy 24 tháng 07 là thuận tiện cho cả nhạc sĩ Lam Phương lẫn ban tổ chức. Lam Phương chưa qua Toronto bao giờ nên tỏ ra ngần ngại. Tôi phải nhắc lại:

- Từ bao nhiêu năm nay, có show Lam Phương nào thất bại đâu anh! San Jose, Orange County, Montreal,... chương trình nào cũng đầy ắp khán giả, có nơi không đủ vé bán. Mùa hè Toronto đẹp lắm. Đồng bào Toronto rất yêu văn nghệ. Mời anh sang thăm một lần cho biết!

Anh kết luận bằng một câu quen thuộc:

- Anh kéo tôi đi đâu thì tôi đi đó!

Tôi hiểu ý anh. Rất nhiều nơi muốn tổ chức đêm nhạc Lam Phương. Nhưng ở đâu anh cũng muốn phải có tôi giới thiệu, bởi chúng tôi đã làm việc chung với nhau tới 3 cuốn Paris By Night, tôi hiểu rõ tâm sự và xuất xứ từng ca khúc của anh. Tôi cảm ơn anh rồi bảo:

- Tôi phone anh trước, nếu anh đồng ý thì đại diện Thời Báo sẽ liên lạc với anh!

Thời Báo chẳng những chỉ liên lạc với anh Lam Phương bằng phone, mà Nguyễn Đạt và anh Sa Xuân Vũ còn bay sang tận nơi, ghé thăm anh Lam Phương trong căn nhà quanh hiu vắng đầy bông hồng chung quanh. Anh cảm động gọi cho tôi, cảm ơn sự chu đáo của anh em Thời Báo Toronto và hẹn sẽ gặp khán giả Toronto cuối tháng 07.

Đôi nét về Lam Phương

Vào những năm đầu khi mới chia cắt đất nước, dân chúng miền Nam thường được nghe đi nghe lại bài Chuyển Đò Vĩ Tuyền trên đài phát thanh:

"Đêm nay trăng sáng quá anh ơi

Sao ta lìa cách bởi dòng sông bạc hai màu..."

Lúc ấy, ai cũng tưởng Lam Phương chắc phải là một "ông Bắc kỳ di cư" lớn tuổi, dằn trải tâm tư khắc khoải của mình khi rời đất Bắc vào Nam tìm tự do. Nhưng hóa ra tác giả chỉ là một thanh niên miền Nam mới 18 tuổi, đã khơi lên nỗi xúc động thay cho gần một triệu đồng bào vừa lìa xa cố hương. Từ cái bước khởi đầu vững chắc ấy, người ta đã nhìn thấy ở trước Lam Phương là một tài năng lớn, một sức sáng tạo đích thực, và quả nhiên như mọi người dự đoán, anh đã cống hiến cho tân nhạc Việt Nam gần 200 ca khúc đặc sắc trong nửa thế kỷ vừa qua.

Lam Phương tên thật là Lâm Đình Phùng, sinh ngày 20 tháng 03 năm 1937, tại Rạch Giá. Nội tổ của anh vốn là người gốc Hoa, bỏ nước sang Việt Nam lập nghiệp trong đợt di dân ồ ạt của

người Hoa chống đối với nhà Mãn Thanh. Đòi ông nội của Lam Phương đã bắt đầu lai Việt Nam và đến thân phụ của anh thì chẳng còn dấu vết gì là người Hoa nữa.

Lam Phương là con đầu lòng, nhưng lớn lên chỉ thấy mẹ và các em trong cảnh nghèo nàn xác xơ. Ông bố đã bỏ đi theo người đàn bà khác từ lúc Lam Phương chưa đủ trí khôn. Mười tuổi, Lam Phương già từ Rạch Giá lên Sài Gòn, ở trọ nhà người quen trong xóm lao động tăm tối vùng Đa Kao và vào học trung học ở Việt Nam Học Đường. Thời gian này, anh bắt đầu tự học nhạc qua sách vở, phần lớn là bằng tiếng Pháp. Điều này dễ hiểu, bởi ngày ấy nước ta chưa có trường âm nhạc. Thế hệ Lam Phương cũng như các nhạc sĩ lớn tuổi hơn, muốn học nhạc thì hoặc phải tự mò mẫm qua các tài liệu viết bằng tiếng Pháp, hoặc ghi danh hàm thụ các trường chuyên nghiệp bên Paris để họ gửi bài vở sang. Song song với phần nhạc lý, Lam Phương cũng xin học lớp guitar do một ông thầy Việt Nam truyền nghề.

Để trải nghiệm khả năng học hỏi của mình sau một thời gian miệt mài, năm 1952, lúc mới 15 tuổi, Lam Phương sáng tác ca khúc đầu tay là Chiều Thu Ấy. Anh vay mượn bạn bè và hàng xóm, tự in bản nhạc rồi thuê xe lam chở đi giao cho các quầy hàng bán lẻ. Tuy cũng lấy lại vốn, nhưng ca khúc này chưa gây được tiếng vang. Phải chờ 3 năm sau khi 18 tuổi, Lam Phương mới tung ra được một số sáng tác nổi đình nổi đám ngay như Kiếp Nghèo, Chuyến Đò Vĩ Tuyền, Nhạc Rừng Khuya, Trăng Thanh Bình, Khúc Ca Ngày Mưa, Nắng Đẹp Miền Nam v.v...

Nhạc của Lam Phương nhanh chóng tràn lan trong học đường trên phạm vi cả nước. Hầu như trường nào cũng cho học trò đồng ca hoặc múa hát những bài tươi vui lành mạnh, phổ biến nhất là Khúc Ca Ngày Mưa và Nắng Đẹp Miền Nam. Ở những nhạc phẩm này, người ta thấy ngay sự phản ánh rất rõ nét một thời thanh bình rộn rã của những năm đầu nền Đệ nhất Cộng hòa.

Năm 21, Lam Phương nhập ngũ. Thời ấy, thanh niên đi quân dịch chỉ có một năm bởi là nghĩa vụ quân sự trong thời bình. Tại quân trường, anh viết Bức Tâm Thư, hô hào thanh niên sốt sắng đi quân dịch. Ngày mãn khóa, anh sáng tác 2 bản nhạc nổi tiếng là Tình Anh Lính Chiến và Chiều Hành Quân. Anh kể với tôi: Vì không biết rõ xuất xứ sáng tác bài Tình Anh Lính Chiến, cho nên sau này nhiều ca sĩ thường hát câu: "Anh chiến trường, em nơi hậu tuyến". Thật sự thì hát như vậy là sai, bởi anh viết cho bạn bè đồng ngũ trước khi chia tay ở quân trường, mỗi người đi mỗi nơi, nên câu hát đúng là "Anh chiến trường, tôi nơi hậu tuyến". Đây là tình đồng đội chứ không phải tình yêu trai gái.

Mãn hạn quân dịch, trở về đời sống dân sự, Lam Phương tiếp tục sáng tác và tự xuất bản các tác phẩm của mình. Nhạc của anh có sức phổ biến sâu rộng, là một trong những nhạc sĩ thành công nhất ở miền Nam, giúp anh thoát khỏi cảnh làm than mà anh đã mô tả qua bản Kiếp Nghèo mấy năm về trước.

Lúc ấy, nhạc sĩ Phạm Duy đang phụ trách trung tâm Quốc Gia Điện Ảnh, nghe tiếng Lam Phương, gọi anh đến và giới thiệu với đạo diễn Lưu Bạch Đàn để Lam Phương đóng vai chính trong phim Chân Trời Mới bên cạnh nữ tài tử Mai Ly và kịch sĩ lão thành Vũ Huân. Đây là một phim truyện nhằm cổ vũ cho quốc sách Ấp Chiến Lược, đồng thời đả phá tệ nạn quan liêu phong kiến ở xã ấp.

Khi tên tuổi bắt đầu vững vàng, Lam Phương lập gia đình với kịch sĩ Túy Hồng. Từ đó anh phụ trách thêm công việc viết nhạc nền cho ban kịch Sống, cho chúng thêm hàng loạt ca khúc đặc sắc như Thu Sầu, Nghẹn Ngào, Trăm Nhớ Ngàn Thương, Phút Cuối, Ngày Buồn v.v...

Tình hình chiến sự miền Nam gia tăng, Lam Phương được gọi tái ngũ. Anh mặc quân phục trở lại và gia nhập Ban Văn Nghệ Bảo An (Địa Phương Quân). Khi ban này giải tán, anh chuyển qua ban văn nghệ Hoa Tình Thương. Rồi Hoa Tình Thương cũng giải tán để biến thành Biệt Đoàn Văn Nghệ Trung Ương, nơi Lam Phương cộng tác cho đến ngày mất miền Nam. Trong khoảng thời gian này, sức sáng tác của Lam Phương càng dần trải trên nhiều thể loại rất phong phú mà

đặc biệt một điểm là hầu hết ca khúc nào anh đưa ra cũng đều trở thành Top Hit trên thị trường, điển hình như Chờ Người, Tình Bơ Vơ, Duyên Kiếp, Thành Phố Buồn, Tình Chết Theo Mùa Đông v.v... đưa anh vào vị trí một nhạc sĩ thành công nhất Việt Nam về mặt tài chính.

Sáng ngày 30 tháng 04 năm 1975, anh quyết định vào phút chót, đem gia đình chạy lên tàu Trường Xuân của thuyền trưởng Phạm Ngọc Lữ, cùng với gần 4000 đồng bào ra khơi tìm tự do. Trên tàu, anh gặp lại Elvis Phương, ca sĩ đầu tiên đã hát bài Chờ Người của anh khoảng năm 1972. Cũng trong đám người dày đặc đó, có một cô bé còn bế trên tay, sau này là á hậu Việt Nam tại Paris và trở thành nữ ca sĩ Bảo Hân của Trung tâm Thúy Nga.

Vì không có ý định ra đi, cho nên Lam Phương hoàn toàn chẳng chuẩn bị bất cứ thứ hành trang nào để đem theo. Anh bỏ lại chiếc xe hơi, hai căn nhà lớn và khoảng 30 triệu đồng trong ngân hàng để lên đường với hai bàn tay trắng và vài bộ quần áo! Lúc ấy, lương một vị tổng giám đốc hoặc một vị đại tá trong quân đội chỉ có mấy chục ngàn một tháng!

Định cư ở Mỹ, cái job đầu tiên anh làm trong hãng Sears là lau sàn nhà và cọ cầu tiêu! Rồi chuyển sang làm thợ mài, thợ tiện, bus boy. Tuy vậy, cứ mỗi cuối tuần anh vẫn cố gắng thuê một nhà hàng, biến thành phòng trà ca nhạc để đồng hương có chỗ gặp nhau và để chính anh cùng Túy Hồng đỡ nhớ sân khấu. Nghề này, chẳng những lợi tức không có bao nhiêu mà buồn thay, chỉ sau một khoảng thời gian ngắn, anh khám phá ra người bạn đời không còn thủy chung với anh nữa. Anh cay đắng vật vã, cố gắng hàn gắn nhưng không xong. Anh biết cái thể của anh đã mất hẳn từ khi ra hải ngoại, bởi tiền bạc, danh vọng đều chỉ còn là trong kỷ niệm. Nỗi đau ray rứt của cuộc tình tan vỡ trên đất khách đã là động lực sâu thẳm khiến anh sáng tác mấy bản nhạc rất bi thương, trong đó có một bài để đời là Lâm:

"Anh đã làm đưa em sang đây

Để đêm trường nghe tiếng thờ dài

Thà cuộc đời im trong lòng đất..."

Rồi anh ngậm ngùi bỏ Hoa Kỳ sang Paris, xin vào làm công việc đóng gói quét dọn cho một tiệm tạp hóa. Cũng tại đây, anh gặp lại ông bà Tô Văn Lai, chủ nhân Trung tâm băng nhạc Thúy Nga, vốn đã quen biết anh ở Sài Gòn từ trước năm 75. Thúy Nga ngày ấy cũng còn quá nghèo, chỉ sang lại những băng cũ mang theo từ Việt Nam, nên chả có việc gì cho Lam Phương làm. Chính bản thân ông Tô Văn Lai, Giáo sư Triết ở Sài Gòn, dân trường Tây từ nhỏ, giờ đây cũng phải đi học nghề sửa xe và đứng bơm xăng ở vùng Bondi, ngoại ô Paris.

Lam Phương tiếp tục sống lầm lũi cho qua ngày ở kinh thành ánh sáng, mãi cho đến khi anh bắt gặp một khúc rẽ tình cảm mới: Một người đàn bà rất đẹp đã đến với trái tim anh, giúp anh xóa đi những ngày tăm tối vừa qua. Nhờ khúc rẽ ấy, chúng ta mới có được một loạt ca khúc chan hòa niềm vui như Mùa Thu Yêu Đương, Tình Hồng Paris, Tình Đẹp Như Mơ, và nhất là Bài Tango Cho Em:

"Từ ngày có em về

Nhà mình ngập ánh trăng thề..."

Cũng trong khoảng thời gian tạm cư ở Paris, anh sáng tác 3 ca khúc nổi tiếng khác mà giờ này thính giả vẫn thích nghe đi nghe lại:

- Cho Em Quên Tuổi Ngọc: Anh đặt cả lời Pháp lẫn lời Việt, viết cho một cuốn phim. Tựa tiếng Pháp là C'est Toi.

- Em Đi Rồi: Anh viết cho chuyện tình tan vỡ của nữ ca sĩ Họa My, khi Họa My sang Pháp để lại người chồng ở Việt Nam.

- Một Mình: Cảm xúc của chính anh buổi sáng thức dậy, cô đơn nhìn ra cửa trong ánh bình minh. Bước sang đầu thập niên 1990, Trung tâm Thúy Nga tương đối đã có cơ sở vững vàng ở Paris lẫn Cali sau khi sản xuất thành công một loạt video tuồng cải lương và các chương trình Paris By

Night bắt đầu từ năm 1983. Lúc ấy, Thúy Nga mới quyết định thực hiện một cuốn Paris By Night chủ đề nhạc Lam Phương.

Đó là lần đầu tiên tôi gặp anh Lam Phương vào tháng 03 năm 1993, khi trời Paris còn đang se lạnh. Mặc dầu lúc này Lam Phương đã chia tay người đàn bà từng mang cho anh "những nụ hồng Paris", nhưng cuộc sống của anh đã tạm ổn định cả mặt tinh thần lẫn vật chất, một phần nhờ có cô em gái từ Việt Nam sang tỵ nạn, mở tiệm ăn Như Ánh ngay tại Quận 13, giao cho anh làm manager.

Lúc gặp tôi, anh đã hoàn toàn lấy lại phong độ, tìm lại sự tin yêu trong cuộc đời, quên hết những nhọc nhằn gần 20 năm sóng gió vừa qua. Anh cho biết: Anh ít đọc sách của tôi, nhưng em gái anh, chủ nhà hàng, thì bất cứ lúc nào rảnh rỗi, cô cũng để cuốn tiểu thuyết Máu Cỏ Úa của tôi ngay bên cạnh. Nhờ vậy, tuy gặp nhau lần đầu mà anh với tôi đã có cảm tưởng như quen nhau từ lâu.

Bài học đầu tiên tôi học ở anh Lam Phương là sự bình dị và khiêm tốn. Một người từng nổi tiếng từ lúc tuổi chưa đến 20, từng có một cuộc sống giàu sang ở Sài Gòn, giờ này ngồi tiếp chuyện tôi trong cái quán nhỏ, bằng một thái độ rất chân tình và lịch sự, mặc dầu tôi thua anh về mọi mặt. Cái ấn tượng ban đầu ấy khắc ghi mãi trong lòng tôi cho đến hôm nay.

Sau sự thành công của Paris By Night 22 - Bốn Mươi Năm Âm Nhạc Lam Phương, chỉ hơn một năm sau, Thúy Nga lại thực hiện thêm một chương trình Lam Phương thứ 2 bởi nhạc anh còn quá nhiều. Cuốn này tôi đặt tựa đề là "Lam Phương, Dòng Nhạc Tiếp Nối", tức Paris By Night 28. Sau cuốn băng ấy, Lam Phương quay về định cư tại Hoa Kỳ năm 1995. Người đàn bà bảo lãnh anh trở lại Mỹ tuy không phải là một cuộc tình lớn trong đời, nhưng anh cần một mái ấm ổn định ở tuổi đã trên 55. Về lại Cali, anh tiếp tục sáng tác và lâu lâu phụ việc với Trung tâm Thúy Nga lúc này đang trên đà thăng tiến mạnh mẽ.

Dòng đời đang êm trôi thì ngày 13 tháng 03 năm 1999, trong lúc đang dự tiệc ở nhà một người thân, không may anh bị tai biến mạch máu não. Từ đó anh nói không ra lời, một nửa thân thể gần như bại liệt hoàn toàn. Bàn tay đánh đàn ghi nốt nhạc mấy chục năm qua, bây giờ không sử dụng được nữa. Anh chị em nghệ sĩ cùng nhau tổ chức đêm nhạc Lam Phương tại nhà hàng Majestic để hỗ trợ anh về cả hai mặt tinh thần và tài chánh. Tôi bay sang góp mặt, anh chỉ nắm tay tôi ứa nước mắt mà nói không thành câu.

Vài hôm sau, người đàn bà đang chung sống với anh, lặng lẽ chia tay, bỏ lại anh trên chiếc xe lăn, bơ vơ trong căn nhà vắng, để ngày nay anh thắm thía với nỗi quạnh hiu như những lời ca tiên tri chính anh đã viết:

"Sớm mai thức giấc

Nhìn quanh một mình!"

Thời gian trôi qua quá nhanh! Mới đó mà Lam Phương "nhìn quanh một mình" đã 11 năm! Anh đã cố gắng vượt bậc, cố giữ tâm hồn thư thái và thể dục đều đặn. Nhờ vậy thỉnh thoảng anh có thể tạm bỏ xe lăn, đứng dậy chống gậy đi một vòng quanh nhà. Nỗi buồn lớn nhất của anh từ ngày gặp nạn là không còn đánh đàn và viết nhạc được nữa bởi một nửa thân thể vẫn hoàn toàn bất động, mặc dầu trí óc anh rất sáng suốt.